

ВЕРХОВНИЙ СУД УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

9 квітня 2014 року

м. Київ

Судові палати у цивільних, адміністративних

та господарських справах

Верховного Суду України в складі:

головуючого Яреми А.Г.,

суддів: Балюка М.І., Барбари В.П., Берднік І.С., Григор'євої Л.І., Гуменюка В.І., Гусака М.Б., Ємця А.А., Жайворонок Т.Є., Колесника П.І., Коротких О.А., Кривенди О.В., Кривенка В.В., Лященко Н.П., Маринченка В.Л., Онопенка В.В., Охрімчук Л.І., Панталієнка П.В., Патрюка М.В., Потильчака О.І., Прокопенка О.Б., Романюка Я.М., Сеніна Ю.Л., Сімоненко В.М., Терлецького О.О., Фесенка Л.І., Шицького І.Б., -

розглянувши на спільному судовому засіданні справу за скаргою ОСОБА_28 на дії державного виконавця Залізничного відділу державної виконавчої служби Сімферопольського міського управління юстиції Автономної Республіки Крим за заявою ОСОБА_28 про перегляд ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 31 жовтня 2013 року,

В С Т А Н О В И Л И :

У травні 2013 року ОСОБА_28 звернувся до суду зі скаргою на дії державного виконавця Залізничного відділу державної виконавчої служби Сімферопольського міського управління юстиції Автономної Республіки Крим.

Зазначав, що 12 грудня 2012 року державним виконавцем Залізничного відділу державної виконавчої служби Сімферопольського міського управління юстиції Автономної Республіки Крим було складено акт опису й арешту майна, яким накладено арешт на належну йому на праві власності квартиру АДРЕСА_1.

Зазначена квартира є предметом іпотеки за договором іпотеки, укладеним 26 жовтня 2006 року між ним та Акціонерним комерційним інноваційним банком «УкрСиббанк» (далі -

АКІБ «УкрСиббанк»). Указаною іпотекою забезпечено виконання іпотекодавцем зобов'язань за договорами про надання споживчих кредитів, що укладені 26 жовтня 2006 року між ним та АКІБ «УкрСиббанк».

Посилаючись на те, що державним виконавцем звернуто стягнення на майно, яке передано в іпотеку, за виконавчими документами для задоволення вимог інших стягувачів, а не іпотекодержателя, такі дії суперечать вимогам [статті 54 Закону України «Про виконавче провадження»](#) та [Закону України «Про іпотеку»](#) і порушують його законні права щодо виконання наявних зобов'язань, які виникли на підставі договорів про надання споживчих кредитів та були забезпечені іпотекою спірної квартири, на підставі [статті 383 Цивільного процесуального кодексу України](#) (далі - [ЦПК України](#)) просив визнати дії державного виконавця неправомірними.

Ухвалою Залізничного районного суду м. Сімферополя Автономної Республіки Крим від 17 червня 2013 року скаргу ОСОБА_28 задоволено частково: визнано дії державного виконавця Залізничного відділу державної виконавчої служби Сімферопольського міського управління юстиції Автономної Республіки Крим щодо складання акта опису й арешту майна від 12 грудня 2012 року та щодо передачі на реалізацію квартири АДРЕСА_1, яка належить ОСОБА_28 на праві власності, неправомірними; скасовано постанову Залізничного відділу державної виконавчої служби Сімферопольського міського управління юстиції Автономної Республіки Крим від 11 грудня 2012 року про арешт майна боржника та оголошення заборони на його відчуження, якою накладено арешт на нерухоме майно, що належить ОСОБА_28, і заборонено здійснювати відчуження будь-якого майна, яке належить ОСОБА_28

Ухвалою апеляційного суду Автономної Республіки Крим від 7 жовтня 2013 року ухвалу Залізничного районного суду м. Сімферополя Автономної Республіки Крим від 17 червня 2013 року скасовано й постановлено нову ухвалу, якою в задоволенні скарги ОСОБА_28 відмовлено.

Ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 31 жовтня 2013 року відмовлено ОСОБА_28 у відкритті касаційного провадження з підстав, передбачених пунктом 5 частини четвертої [статті 328 ЦПК України](#).

У заяві про перегляд ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 31 жовтня 2013 року ОСОБА_28 порушує питання про скасування зазначеної ухвали та прийняття нового рішення, посилаючись на неоднакове застосування судами касаційної інстанції [статті 54 Закону України «Про виконавче провадження»](#) та частини шостої [статті 3 Закону України «Про іпотеку»](#) (у редакції, яка була чинною на момент виникнення спірних правовідносин), що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах.

В обґрунтування заяви ОСОБА_28 надав ухвали колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 6 листопада 2013 року, від 25 вересня 2013 року, від 18 вересня 2013 року, від 11 вересня 2013 року, від 24 липня 2013 року, від 10 липня 2013 року, від 19 червня 2013 року та від 15 травня 2013 року, постанови колегії суддів Вищого господарського суду України від 18 червня 2013 року та від 1 квітня 2013 року, ухвалу колегії суддів Вищого адміністративного суду України від 11 вересня 2013 року, в яких, на його думку, по-іншому застосовано зазначені правові норми.

Ухвалою колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 10 лютого 2014 року цивільну справу за скаргою ОСОБА_28 на дії державного виконавця Залізничного відділу державної

виконавчої служби Сімферопольського міського управління юстиції Автономної Республіки Крим допущено до провадження Верховного Суду України в порядку глави [3](#) розділу [V ЦПК України](#).

Заслухавши суддю-доповідача, перевіривши наведені в заяві ОСОБА_28 доводи, судові палати у цивільних, адміністративних та господарських справах Верховного Суду України дійшли висновку про те, що заява підлягає частковому задоволенню з таких підстав.

За змістом [статті 360-4 ЦПК України](#) суд задовольняє заяву про перегляд справи Верховним Судом України і скасовує судові рішення у справі, яка переглядається з підстави, передбаченої пунктом 1 частини першої [статті 355 ЦПК України](#), якщо встановить, що судові рішення є незаконним.

У справі, яка переглядається, судами встановлено, що 26 жовтня 2006 року між АКІБ «УкрСиббанк», правонаступником якого є Публічне акціонерне товариство «УкрСиббанк» (далі - ПАТ «УкрСиббанк»), і ОСОБА_28 було укладено два договори про надання споживчих кредитів, за якими банк надав боржнику кредити в розмірі 45 480 швейцарських франків та в розмірі 919 грн 60 коп.

З метою забезпечення виконання зобов'язань за вказаними договорами про надання споживчих кредитів 26 жовтня 2006 року між АКІБ «УкрСиббанк» і ОСОБА_28 укладено договір іпотеки, предметом якого є квартира АДРЕСА_1.

Згідно з пунктом 1.1. вказаного договору іпотеки вартість предмета іпотеки становить 242 тис. грн.

Рішенням Залізничного районного суду м. Сімферополя Автономної Республіки Крим від 19 лютого 2013 року стягнуто з ОСОБА_28 на користь ПАТ «УкрСиббанк» 310 765 грн 04 коп. заборгованості за кредитним договором від 26 жовтня 2006 року, за яким боржнику надано кредит у розмірі 45 480 швейцарських франків.

Разом із тим рішенням Залізничного районного суду м. Сімферополя Автономної Республіки Крим від 27 жовтня 2010 року в цивільній справі за позовом ПАТ «УкрСиббанк» до товариства з обмеженою відповідальністю «Кримстройторг», ОСОБА_29, ОСОБА_30, ОСОБА_31, ОСОБА_32, ОСОБА_33, ОСОБА_28 про стягнення заборгованості за кредитним договором було постановлено стягнути солідарно з відповідачів на користь ПАТ «УкрСиббанк» 2 900 860 грн 44 коп. заборгованості.

8 грудня 2010 року за вказаним судовим рішенням видано виконавчий лист, на підставі якого 11 грудня 2012 року заступником начальника Залізничного відділу державної виконавчої служби Сімферопольського міського управління юстиції Автономної Республіки Крим винесено постанову про арешт усього належного боржнику ОСОБА_28 нерухомого майна й оголошення заборони на його відчуження.

12 грудня 2012 року державним виконавцем складено акт опису й арешту майна, зокрема квартири АДРЕСА_1.

Задовольняючи частково скаргу ОСОБА_28, суд першої інстанції виходив із того, що примусове звернення стягнення на предмет іпотеки - квартири, якою забезпечено виконання зобов'язань за відповідними договорами, укладеними між ОСОБА_28 і ПАТ «УкрСиббанк», здійснено державним виконавцем без урахування положень частини восьмої [статті 54 Закону України «Про виконавче провадження»](#) та частини третьої [статті 33 Закону України «Про іпотеку»](#).

Відмовляючи в задоволенні скарги ОСОБА_28, апеляційний суд, з висновками якого погодився суд касаційної інстанції, вважав, що стягнення на зазначений предмет іпотеки може бути звернуто без жодних обмежень, оскільки відповідно до частини четвертої [статті 54 Закону України «Про виконавче провадження»](#) заставодержатель має право на звернення до суду з позовом про зняття арешту із заставленого майна.

Разом із тим в ухвалах колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 25 вересня 2013 року та від 19 червня 2013 року, ухвалі колегії суддів Вищого адміністративного суду України від 11 вересня 2013 року та постанові колегії суддів Вищого господарського суду України від 1 квітня 2013 року, наданих заявником як приклад, суди касаційної інстанції, застосувавши положення частини восьмої [статті 54 Закону України «Про виконавче провадження»](#) та частини шостої [статті 3 Закону України «Про іпотеку»](#) (у редакції, яка була чинною на момент виникнення спірних правовідносин), дійшли висновку про те, що іпотекодержатель має переважне право перед іншими особами на задоволення забезпечених іпотекою вимог шляхом звернення стягнення на предмет іпотеки, а тому правові підстави для накладення державним виконавцем арешту на нерухоме майно, яке передано в іпотеку, відсутні, оскільки вказані дії унеможливають реалізацію іпотекодержателем зазначеного першочергового права на задоволення вимог до боржника за рахунок предмета іпотеки.

Отже, існує неоднакове застосування судами касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, а саме частини восьмої [статті 54 Закону України «Про виконавче провадження»](#) та частини шостої [статті 3 Закону України «Про іпотеку»](#) (у редакції, яка була чинною на момент виникнення спірних правовідносин).

Вирішуючи питання про усунення розбіжностей у застосуванні судами касаційної інстанції вказаних норм матеріального права, судові палати у цивільних, адміністративних та господарських справах Верховного Суду України виходять із такого.

Відповідно до [статті 383 ЦПК України](#) сторони виконавчого провадження мають право звернутися до суду із скаргою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до цього [Кодексу](#), порушено їх права чи свободи.

За змістом пункту 1 частини першої [статті 32 Закону України «Про виконавче провадження»](#) заходом примусового виконання судових рішень є звернення стягнення на кошти та інше майно (майнові права) боржника, у тому числі якщо вони перебувають у інших осіб або належать боржникові від інших осіб.

Згідно з частиною першою [статті 52 Закону України «Про виконавче провадження»](#) звернення стягнення на майно боржника полягає в його арешті, вилученні та примусовій реалізації.

Арешт на майно боржника може накладатись державним виконавцем шляхом винесення постанови про арешт майна боржника та оголошення заборони на його відчуження ([стаття 57 Закону України «Про виконавче провадження»](#)).

Загальний порядок звернення стягнення на заставлене майно визначений [статтею 54 Закону України «Про виконавче провадження»](#), відповідно до якої звернення стягнення на заставлене майно в порядку примусового виконання допускається за виконавчими документами для задоволення вимог стягувача-заставодержателя.

Примусове звернення стягнення на предмет іпотеки здійснюється державним виконавцем з урахуванням положень [Закону України «Про іпотеку»](#) (частина восьма [статті 54 Закону України «Про виконавче провадження»](#)).

При реалізації цієї норми слід мати на увазі, що за положеннями [статті 1 Закону України «Про іпотеку»](#) іпотека - вид забезпечення виконання зобов'язання нерухомим майном, що залишається у володінні і користуванні іпотекодавця, згідно з яким іпотекодержатель має право в разі невиконання боржником забезпеченого іпотекою зобов'язання одержати задоволення своїх вимог за рахунок предмета іпотеки переважно перед іншими кредиторами цього боржника у порядку, встановленому цим Законом, та відповідно частиною першою [статті 33 Закону України «Про іпотеку»](#), за якою у разі невиконання або неналежного виконання боржником основного зобов'язання іпотекодержатель вправі задовольнити свої вимоги за основним зобов'язанням шляхом звернення стягнення на предмет іпотеки.

Аналіз зазначених правових норм дає підстави для висновку про те, що іпотека як правовий інститут виконує забезпечувальну функцію виконання боржником основного зобов'язання, тобто спрямований на те, щоб гарантувати кредитор-іпотекодержателю право на задоволення його вимог за рахунок певного, заздалегідь визначеного сторонами майна за наявності в боржника заборгованості перед кредитором.

Іпотека має похідний характер від основного зобов'язання і є дійсною до припинення основного зобов'язання або до закінчення строку дії іпотечного договору (частина п'ята [статті 3 Закону України «Про іпотеку»](#)).

За змістом частини шостої [статті 3 Закону України «Про іпотеку»](#) (у редакції, яка була чинною на момент виникнення спірних правовідносин) у разі порушення боржником основного зобов'язання відповідно до іпотеки іпотекодержатель має право задовольнити забезпечені нею вимоги за рахунок предмета іпотеки переважно перед іншими особами, права чи вимоги яких на передане в іпотеку нерухоме майно не зареєстровані у встановленому законом порядку або зареєстровані після державної реєстрації іпотеки.

Відповідно до частини сьомої [статті 3 Закону України «Про іпотеку»](#) пріоритет права іпотекодержателя на задоволення забезпечених іпотекою вимог за рахунок предмета іпотеки відносно зареєстрованих у встановленому законом порядку прав чи вимог інших осіб на передане в іпотеку нерухоме майно виникає з моменту державної реєстрації іпотеки. Зареєстровані права та вимоги на нерухоме майно підлягають задоволенню згідно з їх пріоритетом - у черговості їх державної реєстрації.

Отже, звернення стягнення на предмет іпотеки в порядку примусового виконання допускається за виконавчими документами для задоволення вимог стягувача-іпотекодержателя, який має переважне право перед іншими особами на задоволення забезпечених іпотекою вимог за рахунок предмета іпотеки.

Аналогічні висновки містяться в ухвалах колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 25 вересня 2013 року та від 19 червня 2013 року, ухвалі колегії суддів Вищого адміністративного суду України від 11 вересня 2013 року та постанові колегії суддів Вищого господарського суду України від 1 квітня 2013 року, наданих заявником як приклад.

У справі, яка переглядається, судами встановлено, що звернення стягнення на предмет іпотеки в порядку примусового виконання проведено державним виконавцем за виконавчими документами для задоволення вимог стягувача, який не є іпотекодержателем, та у порушення передбаченого частиною восьмою [статті 54 Закону України «Про виконавче](#)

[провадження»](#) і частиною шостою [статті 3 Закону України «Про іпотеку»](#) (у редакції, яка була чинною на момент виникнення спірних правовідносин) пріоритету права іпотекодержателя на задоволення забезпечених іпотекою вимог за рахунок предмета іпотеки.

За таких обставин висновок апеляційного суду, з яким погодився суд касаційної інстанції, про те, що стягнення на квартиру АДРЕСА_1, яка є предметом іпотеки за іншими зобов'язаннями ОСОБА_28, може бути звернуто без жодних обмежень, пов'язаних із пріоритетом іпотеки, та без дотримання спеціального порядку, встановленого законом для звернення стягнення на предмет іпотеки, ґрунтується на неправильному застосуванні норм матеріального права, що призвело до ухвалення незаконного рішення.

Оскільки неправильне застосування судом касаційної інстанції норм матеріального права призвело до неправильного вирішення справи, то відповідно до частини першої [статті 360-4 ЦПК України](#) судові рішення підлягає скасуванню з направленням справи на новий розгляд до суду касаційної інстанції.

Керуючись пунктом 1 частини першої статті [355](#), пунктом 1 частини першої статті [360-3](#), частиною першою статті [360-4 ЦПК України](#), судові палати у цивільних, адміністративних та господарських справах Верховного Суду України

П О С Т А Н О В И Л И :

Заяву ОСОБА_28 задовольнити частково.

Ухвалу Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 31 жовтня 2013 року скасувати, справу направити на новий розгляд до суду касаційної інстанції.

Постанова Верховного Суду України є остаточною і може бути оскаржена тільки на підставі, встановленій пунктом 2 частини першої [статті 355 ЦПК України](#).

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ

у справі № 6-13цс14

З урахуванням положень частини восьмої [статті 54 Закону України «Про виконавче провадження»](#) та частини шостої [статті 3 Закону України «Про іпотеку»](#) (у редакції, яка була чинною на момент виникнення спірних правовідносин) звернення стягнення на предмет іпотеки в порядку примусового виконання здійснюється за виконавчими документами для задоволення вимог стягувача-іпотекодержателя, який має пріоритет перед іншими особами, права чи вимоги яких на передане в іпотеку нерухоме майно не зареєстровані у встановленому законом порядку або зареєстровані після державної реєстрації іпотеки, на задоволення забезпечених іпотекою вимог за рахунок предмета іпотеки.

Суддя Верховного Суду України

Л.І. Охрімчук